

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

ректори Донишгоҳи Славянии
Русия ва Тоҷикистон, доктори
илмҳои иқтисодӣ, профессор
Файзулло М.К.

2025

ТАҚРИЗИ

муассисаи тақриздиханда ба диссертатсияи Алимардонзода Зулайхо Файзалӣ дар мавзуи «Ҳамкориҳои энергетикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ (солҳои 1991 - 2021)», ки ба Шурои диссертатсионии 6D КОА – 024 барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D020201- Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати хориҷӣ (илмҳои таърих) пешниҳод гардидааст.

Диссертатсияи Алимардонзода Зулайхо Файзалӣ дар кафедраи таърихи умумӣ ва муносибатҳои байналхалқӣ Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ба иҷро расида, ба ихтисосе, ки аз рӯи он қор ба ҳимоя пешниҳод гардидааст, қомилан мутобиқ буда, дар ҷаласаи кафедраи таърихи умумӣ ва ватании Донишгоҳи Славянии Русия ва Тоҷикистон муҳокима гардид ва ба он баҳои мусбӣ дода шуд.

Дар муҳокимаи диссертатсия аъзоёни кафедра: 6 нафар доктори илмҳои таърих, профессорон, 9 нафар н.и.т., дотсентон, муаллимони қалон ва дигар омӯзгорону унвонҷӯёни кафедра иштирок доштанд.

Муассисаи тақриздиханда дар ҳулосаи мусбӣ худ, ки аз ҷониби доктори илмҳои таърих, профессор Муҳидинов Саидалӣ Раҷабович омода гардидааст, иброз менамояд, ки диссертатсияи Алимардонзода Зулайхо Файзалӣ дар мавзӯи муқабла навишта шуда, аҳамияти назариявӣ амалии илмӣ дорад.

Муқаблаи мавзӯ. Бо қарорҳои Иттиҳоди Шуравӣ ва ба даст овардани истиқлоли ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ, вазифаи таъмини истиқлолияти энергетикӣ аҳамияти хос пайдо намуд. Ин масъала барои Тоҷикистон бисёр муҳим буд ва маҷбур буд ба имкониятҳои гидроэнергетикӣ худ бештар таъҷил қарор. Дар давраи пасошӯравӣ ҳамкориҳои энергетикӣ миёни давлатҳои минтақа шаклҳои нави пайдо кард, ки ба истифодаи муштарак захираҳои обӣ ва энергетикӣ фаромарзӣ, ҳамчунин сохтани лоиҳаҳои зерсохти минтақавӣ таъминоти энергия равона шудаанд.

Аҳамияти таҳқиқи ҳамкориҳои энергетикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ дар давраи солҳои 1991 - 2021 аз маҷмуи омилҳои иборат аст, ки аҳамияти стратегӣ ин самтҳо барои рушди

иқтимоию иқтисодии минтақа муайян мекунад. Осиёи Марказӣ як ҷузъи муҳимми низоми энергетикӣ ҷаҳон буда, захираҳои назарраси ҳам анъанавӣ ва ҳам барқароршавандаи энергия, аз ҷумла, захираҳои обиро доро мебошад, ки нақши калидиро дар таъмини рушди устувор ва амнияти энергетикӣ ҷаҳон мебозад. Дар ин замина, Тоҷикистон, ки дорои бузургтарин захираҳои гидроэнергетикӣ минтақа мебошад, ҳамчун бозингари муҳимми сахнаи энергетикӣ минтақа баромад мекунад.

Яке аз ҷанбаҳои калидии аҳаммияти мавзӯ норасоии афзояндаи неруи барқ аст, ки Тоҷикистон, хусусан дар мавсими зимистон, бо он рӯ ба рӯ мешавад ва ин ҳолат зарурати ҳамкории энергетикӣ бо кишварҳои ҳамсояро хеле муҳим месозад. Сохтмони иншооти бузурги гидроэнергетикӣ, аз ҷумла, НБО - и Роғун, мисоли ташаббуси стратегии Тоҷикистон дар боло бурдани иқтидори энергетикӣ худ мебошад, ки паёмадҳои муҳимро барои тамоми минтақа дорад. Ин лоиҳаҳо на танҳо барои ҳалли мушкилоти дохилии таъминоти энергия нигаронида шудааст, балки барои баланд бардоштани иқтидори содироти кишвар низ мусоидат мекунад, инчунин, имкон медиҳад, ки Тоҷикистон ба бозорҳои энергетикӣ минтақа ворид шавад ва робитаҳои иқтисодиро бо кишварҳои дигари минтақа тақвият бахшад.

Илова бар инҳо, дар шароити тағйирёбии глобалии иқлим ва ҷолишҳои афзояндаи экологӣ, масъалаҳои истифодаи устувори захираҳои об ва энергия ба таври махсус аҳаммияти худро зиёд мекунад. Тоҷикистон ҳамчун кишваре, ки гидроэнергетика дар сохтори тавозуни энергетикӣ он мавқеи калидӣ дорад, дар маркази бахсҳо оид ба зарурати рушди манбаъҳои барқароршавандаи энергия қарор гирифтааст. Ҳамкории энергетикӣ бо давлатҳои Осиёи Марказӣ ба яке аз воситаҳои муҳимми ҳалли вазифаҳои муштараки минтақавӣ дар соҳаи амнияти энергетикӣ ва таъмини рушди устувор табдил меёбад.

Қайд кардан ба маврид аст, ки дар минтақаи Осиёи Марказӣ то ҳол бозори ягонаи энергетикӣ пурра ташаккул наёфтааст. Ҳамкорӣҳои мутақобилан судманд байни ҷумҳуриҳои минтақа дар самти таъмини самараноки ҳамдигар бо ҷалби сарватҳои ғании энергетикӣ, истифодаи оқилонаи иқтидорҳои мавҷуда ва эҷоди як сохтори беҳтари энергетикӣ, ки ба талаботи истеъмолкунандагон бо қувваи арзони барқ ҷавобгӯ бошад, то ҳол пурра ба роҳ монда нашудааст.

Илова бар ин, дар шароити истиқлолият, бо ташаббуси Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, яке аз ҳадафҳои стратегии кишвар таъмини истиқлолияти энергетикӣ қарор дода шудааст. Ин аҳаммияти илмӣ мавзӯи таҳқиқотро дучанд карда, муҳиммияти онро тасдиқ намудааст.

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот. Таҳлили маҷмӯӣ ва таърихӣ ҳамкорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи энергетика, махсусан

гидроэнергетика, муайян намудани дараҷаи мутобиқати сатҳи ҳамкориҳои мазкур ба мақсади амалӣ намудани сиёсати берунаи ҷумҳурии дар марҳилаи ҳозира, инчунин, дар такмили фаъолияти байналмилалӣ кишвар барои ояндаи миёнамуҳлат ва дарозмуҳлат иборат буда, дар робита ба ин вазифаҳои зерин муайян шудаанд

Объекти таҳқиқ. омӯзиши таърихи захираҳои гидроэнергетикии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва доираи ҳамкориҳои энергетикӣ бо ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ мебошад.

Предмети таҳқиқ - дараҷаи азхудкунии захираҳои обӣ-энергетикии минтақа ва таҳлили ҳолати равандҳои истифодаи неруи барқ дар истеҳсолот, фарҳанг ва ҳаёти маишӣ аҳолии ҷумҳуриҳои пасошуравии Осиёи Марказӣ ба ҳисоб меравад..

Навгониҳои илмӣ. Рисолаи мазкур нахустин кори ҷомеи илмие мебошад, ки бунёди комплекси гидроэнергетикӣ ва захираҳои гидроэнергетикии Тоҷикистон дар тавозуни энергетикӣ Осиёи Марказӣ, таҷрибаи таърихӣ ҳамкориҳои энергетикӣ ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ ва бахусус, рушди ин ҳамкориҳоро дар даврони истиқлол ҷамъбаст карда, ҳамаи дар ин самт ҷойдоштаро дар таҳқиқоти илмӣ пурра месозад.

Доираи хронологии таҳқиқот солҳои 1991-2021-ро фаро гирифта, аз замони ғурупошии Иттиҳоди Шӯравӣ ва ба истиқлол расидани ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ оғоз мегардад ва то ҳаққи 30 - солагии Истиқлоли давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон идома меёбад.

Асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқро талабот ва равишҳои маъмули таърифи дар илми муосири таърих – таърихият, низомнокӣ, илмӣ, масъалагӯзорӣ, айният, объективияти илмӣ, таърихӣ-муқоисавӣ, татбиқӣ ва монанди онҳоро дар асоси санаду далелҳои нав ташкил медиҳад. Дар айни замон, асоси таҳқиқоти мазкур равиши масъалагӯзорӣ - солномавӣ махсуб меёбад, ки имкон медиҳад, таърихи азхудкунии захираҳои гидроэнергетикии Ҷумҳурии Тоҷикистон, бунёди комплекси низоми гидроэнергетикии ягонаи Осиёи Миёна дар даврони шӯравӣ, ҳамчунин, ҳамкориҳои энергетикӣ ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ, бартарҳои ин раванд ва аҳамияти он дар ҳаёти иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангӣ-маишӣ аҳолии кишварҳои минтақа муайян карда шавад.

Пойгоҳи сарчашмаиносии таҳқиқотро гуногунҷанба буда, асарҳо, мақола, баромад, сухбатҳои хосса ва Паёмҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон оид ба масъалаҳои байналмилалӣ об ва захираҳои гидроэнергетикии кишвар дохил аст. Санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва қарорҳои қабулкардаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. Мавадди Саридораи бойгонии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, бойгонии давлатии вилояти Суғд, шӯбаи Тоҷикистони Шӯравӣ, Вазорати энергетика ва захираҳои об, дигар вазорату сохторҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб мераванд, ки номгӯи онҳо дар рӯйхати

манбаъҳо ва адабиёти истифодашуда оварда шудааст. маводҳоро аз таърихи Бунёди байналмилалии наҷоти Арал (ББНА) дар ҳайати 5 давлати мустақил: Тоҷикистон, Туркменистон, Ўзбекистон, Қазоқистон ва Қирғизистон дохил кардан мумкин аст, ки сарчашмаи муҳим ба шумор мераванд

Аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот дар он аст, ки муқаррарот ва хулосаҳои асосии таҳқиқотро Ҳангоми таҳияи асарҳои махсуси бунёди оид ба таърих ва таърихнигории таърихи халқи тоҷик метавон истифода намуд. Тавсияҳои илмӣ дар диссертатсия зикрқаро метавон барои хондани курсҳои махсус, лексияҳо барои донишҷӯёни муассисаҳои олии касбӣ истифода намуд. Илова бар ин, таҷрибаи таърихӣ бунёди комплекси низоми ягонаи энергетикӣ Осиёи Марказӣ дар даврони шуравиро метавон дар шароити муосир, Ҳангоми роҳандозии сиёсати иҷтимоии кишвар истифода кард.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия дар ҳаҷми 200 саҳифаи матни компютерӣ таълиф гардида, аз муқаддима, ду боб, шаш зербоб, хулоса, рӯйхати адабиёт (227 - номгӯй) таркиб ёфтааст.

Дар хулосаи диссертатсия фикри ҷамъбастии муаллиф оид ба мавзӯ оварда шуда, инчунин пешниҳодҳои назариявӣ ва тавсияҳои ӯ низ боиси қабул мебошанд.

Дар муқаддима мубрамаи ва аҳаммияти мавзӯи таҳқиқ баён гардида, дараҷаи омӯзиши масъала тавзеҳ, аҳаммияти назариявӣ, навиғонҳои таҳқиқот, ҳадаф ва вазифаҳои он, аҳаммияти амалии таҳқиқот, сохтор ва ҳаҷми он мушаххас баён карда шудааст.

Боби якум - «Бунёди комплекси гидроэнергетикӣ Тоҷикистон, вижагӣҳо ва аҳаммияти он дар низоми энергетикӣ Осиёи Марказӣ» ном дошта, аз се зербоб иборат аст. Дар зербоби якум - «Захираҳои гидроэнергетикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар тавозуни энергетикӣ ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ» масъалаи захираҳои гидроэнергетикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар қиёс ва ҳамоҳангӣ бо дигар ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ иҷмолан таҳқиқ ва баррасӣ гардидааст. Зимни баррасии он диссертант қайд менамояд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 8492 пираҳои хурду бузург мавҷуд буда, масоҳати умумии онҳо 8476 км²-ро ташкил медиҳад, ки ин баробар ба 6 Ҷоизи масоҳати кишвар мебошад. Масоҳати Тоҷикистон Ҷароғи аз дах Ҷиссаи масоҳати Осиёи Марказӣ буда, аз се ду Ҷиссаи оби он дар ин кишвар тавлид меғардад. Аз рӯйи захираҳои гидроэнергетикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Иттиҳоди давлатҳои мустақил Ҷойи дуҷумро ишғол менамояд. Бо ташкили Ҳокимияти Шуравӣ ҳолати азхудкунии захираҳои гидроэнергетикӣ Тоҷикистон суръат пайдо намуд. Махз аз ҳамин давра омӯзиши илмӣ мунтазам ва ба мақсад мувофиқ, аз нав барқарор намудан, тараққӣ ва рушди ҳоҷагии халқи ҷумҳурий, ҳамчун қисми таркибии ҳоҷагии халқи умумииттифоқӣ оғоз гардид. Дар ҳақиқат тамоми кори сохтмони сотсиалистӣ ба

рухбаландии баланди олимон, мутахассисон ва тамоми халқҳои шуравӣ асос ёфта буд.

Зербоби дуюми боби аввал, ки «**Аҳаммияти бунёди комплекси гидроэнергетикӣ дар тараққиёти хоҷагии халқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҷумҳуриҳои дигари Осиёи Марказӣ**» ном дорад, ба масъалаи бунёди комплекси гидроэнергетикӣ дар Тоҷикистон ва аҳаммияти он дар рушди хоҷагии халқи ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ бахшида шудааст. Бояд қайд намуд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Осиёи Марказӣ кишварест, ки дорои захираҳои бойи обӣ мебошад. Ин имконият медиҳад, ки дар дарёҳои хурду бузурги кишвар нерӯгоҳҳои аз лиҳози иқтидор гуногун сохта, ба истифода дода шаванд.

Муаллиф аз натиҷаи баррасӣ ва омили мавҷуд ба чунин хулоса омад, ки беш аз 96% неруи барқӣ дар ҷумҳурӣ истеҳсолшаванда ба нерӯгоҳҳои обӣ рост меояд. Ин иншоотҳо на танҳо таъмини устувори неруи барқро таъмин мекунанд, балки аз ҷиҳати экологӣ тоза ва беҳатар мебошанд, ки дар шароити муборизаи ҷаҳонӣ бо тағирёбии иқлим ва ифлосшавии муҳити зист махсусан муҳим аст.

Бо ташаббуси роҳбарияти вақтии Иттиҳоди Шуравӣ ва ҶШС Тоҷикистон сиёсати энергетикӣ дар ҷумҳурӣ оғоз гардида, як қатор нерӯгоҳҳои хурду бузург ба монанди, силсиланерӯгоҳҳои Варзоб – 1, Варзоб – 2, Варзоб – 3, Хоруғ, Асосӣ, Шаршара, Сарбанд, Қайроқум, Норак, Бойғозӣ сохта ба истифода дода шуда, барои як қатор нерӯгоҳҳои дигар ба монанди Сангтӯда ва Роғун замина гузошта шуд, ки дар шароити соҳибистиклолӣ истиқлолияти энергетикӣ Тоҷикистонро мустақам намуда, нақши онро дар системаи энергетикӣ Осиёи Миёна баланд бардошт.

Дар зербоби сеюми боби аввал - «**Консепсияи нави рушди комплекси энергетикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити соҳибистиклолӣ**» диссертант қайд менамояд, ки дар партави сиёсати иқтисодии Ҳукумати кишвар ва зери роҳбарии хирадмандонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон новобаста аз мушкилоти солҳои аввали даврони истиқлол фаъолияти соҳаи энергетикаи кишвар беҳтар гардида, комплекси сӯзишворию энергетикӣ ҷумҳурӣ рушду такомил ёфт.

Муаллиф ноустувории истеҳсоли энергияи барқиро дар аксари маврид ба омилҳои табиӣ, аз қабили шароити иқлим ва тағйироти мавсимӣ, ки ба иқтидори гидроэнергетикӣ кишвар таъсир мерасонанд, вобаста медонад.

Ҳолати мазкур ҳукумати кишварро водор мекунад, ки барои таъмини амнияти энергетикӣ кишвар чораҳо андешад. Таҳияи консепсияи нави энергетикӣ кишвар дар давраи пасошуравӣ ба зарурати бархурди ҳамаҷониба, аз ҷумла, на танҳо сохтмони иншооти нави гидроэнергетикӣ, балки таҷдиди инфрасохтори мавҷуда дар кишвар, беҳбудӣ ва идораи захираҳои об, таҳияи заминаи қонунгузорӣ

ва ҷалби сармояи хориҷӣ асос ёфтааст. Консепсияи мазкур талаботи дохилии ҷумҳурӣ ва мавқеи стратегии онро дар Осиёи Марказӣ, ки Тоҷикистон метавонад ҳамчун кишвари калидии энергетикӣ баромад кунад ва ба кишварҳои ҳамсоя нерӯи барқ содир кунад, ба назар гирифтааст. Дар ин давра дар сохтори идоракунии комплекси энергетикӣ ҷумҳурӣ тағйироти ҷиддӣ ба амал омаданд, ки он боиси дигаргуниҳои назаррас дар пешрафти рушди соҳа гардиданд.

Боби дуюм – «Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ дар рушди соҳаи гидроэнергетика» низ аз се зербоб иборат буда, дар зербоби якум - «Захираҳои оби Осиёи Марказӣ ва масоили иқтисодии истифодаи онҳо барои истеҳсоли неруи барқ», масоили захираҳои оби Осиёи Марказӣ ва мушкилоти иқтисодии истифодаи онҳо таҳқиқу баррасӣ гардидааст. Ба андешаи дисскртант Осиёи Марказӣ яке аз минтақаҳои аст, ки дорои захираҳои бузурги энергетикӣ, аз ҷумла, нафту газ, неруи офтоб, шамол ва гидроэнергетика мебошад.

Мавқеи ҷуғрофии Осиёи Марказӣ шароити мусоид барои равобита мутақобилан судманд ва ҳамгироӣ манбаъҳои энергетикиро ба миён овардааст. Дар давраи Иттиҳоди Шуравӣ дар минтақа чунин як комплекси энергетикӣ сохта шуда буд, ки ҳамаи панҷ ҷумҳуриҳоро ба ҳам муттаҳид сохта буд. Мутахассисон ва муҳандисони соҳаи энергетика ба ҷойи он, ки дар ҳар як ҷумҳурӣ низомии худкифояи истеҳсоли барқро ба роҳ монанд, онҳо ҳангоми сохтмони нерӯгоҳҳо, ғайриқарор будани онҳоро ба инбат гирифта, низомии энергетикиро бе ба ҳисоб гирифтани сарҳадҳои дохилӣ бунёд намуданд. Ин низом истифодабарии қувваи барқ, сӯзишворӣ ва обро ба ҳам зич мепайвандад. Аммо пас аз соли 1991 мушкилоти истифодаи захираҳои обу энергетикӣ боз ҳам тезу тунд ва хусусияти байнидавлатӣ пайдо кард. Ҳамин тавр, виваҷҳои захираҳои оби Тоҷикистон дар он аст, ки онҳо дорои хусусияти фаромарзӣ дошта, дар баробари Тоҷикистон кишварҳои Осиёи Марказиро на танҳо барои неруи барқ, балки бо об низ таъмин менамояд. Ин ихтилофи манфиатҳоро ба вуҷуд меорад, ки пас аз пошхӯрии ИҶШС ва таъсиси давлатҳои мустақил дар Осиёи Марказӣ характери байнидавлатӣ пайдо кард. Дар асоси ин ихтилофҳо мушкилоти муносибатҳои иқтисодии байни мамлакатҳо ҷой дорад.

Дар зербоби дуюми боби дуюм, ки «Ҳамкорӣ дар сармоягузорӣ, лоиҳакашӣ ва истифодаи неруи зеҳнӣ - техникӣ дар соҳаи гидроэнергетика» ном дорад, масоили ҳамкорӣ ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ дар самти сармоягузорӣ ва истифодаи неруи зеҳнӣ дар соҳаи гидроэнергетика таҳқиқу баррасӣ гардидааст. Зимни баррасии ин масоил бояд қайд кард, ки барои Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи муассир дар ин давра навсозии соҳаи гидротехникӣ бо ҷалби сармоягузори хориҷӣ мебошад. Бо ба даст овардани истиқлоли давлатӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба норасоии қувваи барқ дар амалӣ намудани вазифаҳои дар назди худ

гузошташуда бо душвориҳои ҷиддӣ рӯ ба рӯ шуда, таъмини истиқлол ва баромадан аз бўҳрони энергетикиро ҳамчун самти афзалиятнок ва яке аз ҳадафҳои стратегии худ интихоб намуд. Ҳукумати ҷумҳурӣ аз ҳамаи имкониятҳои мавҷудбуда истифода бурда, дар ҷалби сармоягузорӣ барои сохтмони нерӯгоҳҳои барқии обӣ дастрасӣ ва имкониятҳои бештар пайдо намуд.

Дар зербоби сеюм, ки «**Аҳаммияти минтақавии НБО-и Роғун дар таъмини обу барқи ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ**» ном дорад, масъалаи бунёди нерӯгоҳи мазкур ва аҳаммияти минтақавии он баррасӣ гардидааст.

Бояд зикр кард, ки нерӯгоҳи барқи обии Роғун яке аз лоиҳаҳои бузурги асри XXI на танҳо дар Осиёи Марказӣ, балки дар тамоми ҷаҳон буда, аз рӯи тавсифи муҳандисӣ-техникӣ ва зарфияти хеш ҳамто надорад. Лоиҳаи сохтмони нерӯгоҳи мазкур аз ҷониби шуъбаи осиемиёнагии Институти «Гидропроект» - и шаҳри Тошканд ҳануз дар ибтидои солҳои 70-уми асри XX таҳия ва коркард шуда, баъд аз муҳокимаҳои зиёд дар соли 1974 тасдиқ гардид. Лоиҳаи иншоот рисолати таъмини аҳолии Осиёи Марказиро бо неруи барқ пайгирӣ менамуд. Ҳамин тариқ, дар ҳалли масъалаи расидан ба истиқлоли пурраи энергетикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи дарозмуҳлат ба раванди анҷомёбии сохтмони НБО-и Роғун зич алоқаманд аст. Роғун дар навбати худ, қодир аст, ки ба рушди ҷаҳишнок ва босуръати дигар соҳаҳои энергияталаб такони ҷиддӣ бахшад. Маҳз таҳия ва тадбиқи чунин лоиҳаҳои минтақавӣ ҳамгироии обӣ-энергетикӣ ва мелиоративӣ-ирригатсионӣ метавонад ҳамчун нақшаи бештар самаронок ва фишанги таъсирбахши таъмини мубодилаи муфиди байниҳамдигарӣ ва ҳамкориҳои ҳамҷонибаи мамӯлики минтақаи Осиёи Марказӣ, қомеъ шудан ба суръати баланди рушди экологӣ, иқтисодӣ таҳким ва тақвияти низомии мавҷудаи иҷтимоӣ-сиёсӣ дар фазои пасошуравӣ баромад намоёнд.

Нуктаҳои илмӣ ва ҳулосаҳое, ки дар диссертатсия пешкаш шудаанд, аз лиҳози илмӣ-методологӣ, бевосита аз сарчашмаҳои муътамад истифода карда, бо таъя ба маводи бойгонӣ масъалаҳои мубрами таҳқиқотро муайян намудааст. Соҳаи энергетикаи Ҷумҳурии Тоҷикистон на танҳо талаботи рӯзафзунӣ аҳоли ва соҳаҳои гуногуни дигари ҷумҳуриро тадриҷан ва пайваста қонеъ мегардонад, балки дар таъмини обу барқи ҷумҳуриҳои дигари Осиёи Марказӣ низ мақоми махсусро касб кардааст. Дар ин замина, Ҳукумати ҷумҳурӣ ин соҳаи ҳаётан муҳимми қомеаро ба яке аз самтҳои асосии стратегии давлатӣ табдил додааст. Айни ҳол масъалаи энергетика, дар ҳақиқат, он қадар мураккаб гардидааст, ки тавозуни захираҳои табиӣ ва иқтисодии энергетикӣ сайёро дигаргун кардааст. Бо дарназардошти ин ҳолат, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар раванди мубориза алайҳи хатарҳои воқеӣ, ки метавонанд дар ҷараёни рушди иҷтимоӣ иқтисодии кишвар

монеа эҷод намоянд, омода ва таҳияи барномаву нақшаҳои нави энергетикӣ ва ҷалби сармоягузори хориҷиро зарур донист.

Ҳамин тавр, тадқиқоти илмӣ, навоарӣ ва натиҷаҳои тадқиқот ба талаботи шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 6D020201-Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати хориҷӣ (илмҳои таърих) мувофиқат мекунанд. Муқаррароти асосӣ ва хулосаҳои диссертатсия дар 6 мақолаи илмӣ муаллиф, аз ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расидаанд.

Дар баробари дастовардҳо дар диссертатсияи Алимардонзода Зулайхо Файзалӣ низ баъзе нуқсонҳо, норасоӣ ба назар мерасанд, ки намоёنتаринашон инҳо мебошанд:

1. Дар боби якуми рисола муаллиф ба омӯзиши қувваҳои истеҳсолии Тоҷикистон таваҷҷуҳ намуда, саҳми назарраси олимони Академияи илмҳои ИҶШС-ро зикр мекунад. Бо вучуди ин, ба андешаи мо, лозим буд натиҷаҳои экспедитсияҳои солҳои 1920–1930-ум, ки ба омӯзиши манбаъҳои гидроэнергетикӣ бахшида шудаанд, муфассалтар шарҳ дода шаванд.
2. Дар ҳамин боби рисола муаллиф ба масъалаи сохтмони нахустин неругоҳҳои барқи обӣ дар Тоҷикистон рӯ меорад, аммо нақши НБО-и Қайроққумро ҳам барои ҳуди ҷумҳурӣ ва ҳам барои минтақаҳои ҳамсоя ба қадри кофӣ муфассал шарҳ наменида (саҳ.36).
3. Муаллифи рисола маълумотро оид ба низоми шӯравии тақсими захираҳои обӣ байни ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ меорад, аммо дар кори илмӣ заминаи меъёрӣ-ҳуқуқие, ки ҳалли масъалаҳои обии минтақаро пас аз фурупошии Иттиҳоди Шӯравӣ танзим мекунад, ба таври кофӣ инъикос наёфтааст.
4. Дар матни диссертатсия камбудии техникаю имлоӣ низ ба ҷашм мерасанд.

Аммо эродҳои овардашуда қимати илмӣ диссертатсияро кам намегардонанд, онҳо зуд ислоҳшаванда буда, муаллиф метавонад ҳангоми ба нашр пешниҳод намудани монография онҳоро бартараф намояд.

Хулоса, диссертатсияи Алимардонзода Зулайхо Файзалӣ дар мавзӯи «Ҳамкории энергетикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ (солҳои 1991 - 2021)» ба бандҳои талаботи «Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 ва бандҳои «Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ»-и КОА - и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро шуда, ҷавобгӯ буда, муаллифи он Алимардонзода Зулайхо Файзалӣ барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D020201- Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати хориҷӣ (илмҳои таърих) сазовор мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар аз тарафи доктори илмҳои таърих, профессор Муҳидинов Саидалӣ Раҷабович ва номзади илмҳои таърих, дотсент Ортиқов Абдурафиқ Абдурахмонович омода гардида, дар ҷаласаи кафедраи таърихи умумӣ ва ватании Донишгоҳи Славянии Россия ва Тоҷикистон баррасӣ ва дар маҷлиси ҳамин кафедра ҷонибдорӣ ва тасдиқ карда шудааст.

Дар натиҷаи овоздиҳи аз – 15 нафар иштирокчиён: тарафдор – 15 нафар, зид – нест, бетараф – нест.

(Суратмаҷлиси кафедра №1 аз 26 августи соли 2025).

Раиси ҷаласа мудири кафедраи таърихи
умумӣ ва ватании Донишгоҳи Славянии
Россия ва Тоҷикистон

номзади илмҳои таърих, дотсент:

Ортиқов Абдурафиқ
Абдурахмонович

Ташхисгар,
Доктори илмҳои таърих, профессори
кафедраи таърихи умумӣ ва ватании
Донишгоҳи Славянии
Россия ва Тоҷикистон:

Муҳидинов Саидалӣ
Раҷабович

Котиби ҷаласа:

Маҳкамова Саёҳат
Ғаниевна

Имзоҳои доктори илмҳои таърих, профессор Муҳидинов С.Р.,
номзади илмҳои таърих, дотсент Ортиқов А.А. ва Маҳкамова С.Ғ.-ро
тасдиқ менамоям:

Сардори раёсати кадрҳо
доктори илмҳои филологӣ
“27” 08 соли 2025

Раҳимов А.А.

Суроға: 734300, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, Донишгоҳи
Славянии Россия ва Тоҷикистон (ДСРТ), кӯчаи М. Турсунзода, 30